

۲۰۹۴۱۴۳

تحریم اقتصادی

فرگس نیک رهی
مهم کارواندی
صمیمیت مهم سامنی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

۱۳۹۸

سرشناسه	:	نیک‌رهی، نرگس / ۱۳۶۲
عنوان و نام پدیدآور	:	تحریم اقتصادی، نویسندگان: نرگس نیک‌رهی، میثم کاکاوندی، صدیقه بیگم سامنی
مشخصات نشر	:	تهران: فانوس دنیا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۲۴۸ ص. ۱۴/۵×۲۱/۵ س. م.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۶۴-۲
رده بندی دیویی	:	۳۳۰/۹۵۶۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۶۰۸۵۷۴۰

www.noosedonya.ir
 Fanos.donya@yahoo.com

تحریم اقتصادی

نویسندگان: نرگس نیک‌رهی، میثم کاکاوندی، صدیقه بیگم سامنی

انتشارات: فانوس دنیا

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۶۴-۲

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۴۵۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

مقدمه	۱
بخش اول: کلیات	۹
فصل اول: تعریف تحریم اقتصادی	۹
فصل دوم: انواع تحریم‌های اقتصادی	۱۷
فصل سوم: اثرات تحریم‌های اقتصادی	۳۱
فصل چهارم: اهمیت تحریم‌های اقتصادی و سازمان‌های وضع‌کننده تحریم‌های اقتصادی	۳۷
فصل پنجم: مبانی حقوقی تحریم‌های اقتصادی یکجانبه	۵۹
فصل ششم: محدودیت‌های شورای امنیت در وضع تحریم‌ها	۸۹
فصل هفتم: نمونه‌ای از تحریم نفتی عراق در دهه هفتاد میلادی «جنگ رمضان»	۱۰۵
بخش دوم: کلیه تحریم‌های اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران	۱۱۵
فصل اول: نگاهی بر روابط اقتصادی آمریکا و ایران	۱۱۵
فصل دوم: تحریم‌های ایالات متحده آمریکا	۱۲۵
فصل سوم: تحریم‌های شورای امنیت	۱۴۵
فصل چهارم: تحریم‌های اتحادیه اروپا	۱۷۳
فصل پنجم: همراهی سایر کشورها با تحریم‌ها	۱۹۵
بخش سوم: تحریم‌های اقتصادی آمریکا	۲۰۵
فصل اول: تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه برخی از کشورها	۲۰۵
فصل دوم: سیاست تحریم اقتصادی ایران توسط آمریکا	۲۱۳
بخش چهارم: ارزیابی مطالب	۲۳۱

۲۳۹..... فهرست منابع و مآخذ

۲۳۹..... منابع فارسی

۲۴۲..... ب: منابع لاتین

۲۴۸..... ج: تارنماها

www.ketab.ir

مقدمه

سابقه تحریم اقتصادی ایران به ملی شدن صنعت نفت باز می‌گردد که ملی آن به دولت مصدق کمک کرد تا سیاست ملی شدن را جسررانه‌تر پیش ببرد و با ایجاد یک بخش جانشینی واردات، وابستگی ایران به تولیدات خارجی را کاهش دهد و در مقابل تحریم‌های اقتصادی مقاومت کند. همانگونه که بین سال‌های ۳۰ تا ۳۲ دولت و ملت ایران در برابر تحریم‌های مالی و تجاری غرب ایستادگی کرد، طی سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز بر اصول و ارزش‌های خود پای فشرد و وابستگی به دیگران پرهیز نموده است.

علاوه بر مقاومت و ایستادگی مردم ایران که مهمترین دلیل بی‌حاصل بودن تحریم‌ها به شمار می‌آید، سیاست ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیکی ایران، نادیده انگاشتن تحریم‌ها در سوی متحدان و رقبای آمریکا، ضرر مالی بخش‌های اقتصادی آمریکا از عدم رابطه با ایران و از همه مهمتر، بی‌اعتنایی جمهوری اسلامی ایران به تحریم‌های اعمال‌شده از سوی ایالات متحده، موجب از میان رفتن اثربخشی تحریم‌ها شده است.

در این‌بین، ایالات متحده که از نزدیک شاهد بی‌اثر بودن تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران بوده است، خود به لغو برخی از تحریم‌ها مبادرت

ورزیده که از آن جمله می‌توان به مجوز تسهیل در تحریم بازرگانی و سرمایه‌گذاری ایران و فروش محصولات کشاورزی، تجهیزات پزشکی و دارویی در ۲۸ آوریل ۱۹۹۸ اشاره نمود.

علیرغم آنکه ایران به‌طور مستمر با تحریم‌ها و اقدام‌های قهرآمیز آمریکا مواجه بوده است، نه تنها در صحنه بین‌المللی منزوی نشده، بلکه با گرایش به کشورهای جنوب شرقی آسیا، کشورهای مشترک‌المنافع، خاورمیانه و اتحادیه اروپا، موجبات قطع وابستگی به ایالات متحده آمریکا را نیز فراهم آورده است. همچنین در این بین، عدم رابطه اقتصادی، هم برای دولت و هم برای شرکت‌های آمریکایی ضرر مالی و تجاری بسیاری را در برداشته است. به طوری که شصت درصد از شرکت‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران را می‌توان در تمایل گسترده شرکت‌های آمریکایی برای عقد قرارداد با ایران مشاهده نمود، زیرا شرکت‌ها، مقادیر زیادی از محصولات خود را به عنوان گوناگون، دولت را به داشتن رابطه با ایران ترغیب می‌کنند.

براین اساس شرکت‌ها و کمپانی‌های آمریکایی و حتی دولت‌مردان فعلی ایالات متحده نیز سعی دارند تا از طریق واسطه‌هایی به مشارکت در اقتصاد ایران بپردازند. در واقع تمایل گسترده شرکت‌های آمریکایی برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصادی ایران، حکایت از عدم پابندی خود آمریکایی‌ها به تحریم‌های وضع شده از سوی دولت این کشور دارد.

بنابراین در شرایطی که فشار دولت آمریکا بر شرکت‌ها و مؤسسات بین‌المللی جهت قطع همکاری با ایران ادامه دارد، از یک سو شرکت‌های آمریکایی و از سوی دیگر اتحادیه اروپا مخالفت خود

را با فشار آمریکا برای افزایش تحریم‌های مالی علیه ایران ابراز نموده است. مخالفت‌های فوق به نحوی است که شماری از محافل اقتصادی اروپا از تأثیر منفی تحریم‌ها بر معاملات خود با ایران به صورت آشکار به انتقاد پرداخته‌اند. از این رو، طی سال‌های گذشته نه تنها بسیاری از شرکت‌های اروپایی تحریم را نادیده گرفته‌اند، بلکه از این امر برای سود خود استفاده کرده‌اند. به طوری که در میان رقبای بزرگ آمریکایی خود، در بخش‌های مختلف اقتصاد انرژی، ایران مایه‌گذاری کرده‌اند و بدین ترتیب فرصت‌های اقتصادی بزرگ را از رقبای آمریکایی خود ربوده‌اند.

در واقع منحل است اثر یک آمریکا، منافع اقتصادی خود را بر سیاست تحریمی رانگتنی علیه ایران ترجیح می‌دهند و تمام تلاش خود را در راستای تبدیل شدن به یکی از طرف‌های مهم تجاری ایران به کار می‌بندند. این امر به تنهایی حاصل بودن تحریم‌ها شده، بلکه به زیان شرکت‌های آمریکایی نیز تمام شده است.

در مورد فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران نیز نکات فوق صادق است. در شرایطی که طرح پرونده هسته‌ای ایران در شورای امنیت موجب تصویب قطعنامه و اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران شده است، اجرای این تحریم‌ها که از آن با عنوان تحریم‌های هوشمند یاد می‌شود، با مشکلات خاص خود مواجه می‌باشند.

اگر چه تأثیر تحریم‌های هوشمند بر اقتصاد ایران، به نوع تحریم، شدت، و درجه اعمال آن بستگی دارد، اما سابقه تاریخی تحریم‌های اقتصادی حکایت از ناکارآمد بودن آنها دارد. به این معنا که اگر

بستن حساب‌های دولت و مقامات ایرانی، تحریم روابط بانکی، تحریم مسافرت‌های رسمی، تحریم پروازها، تحریم فروش تکنولوژی، تحریم روابط بازرگانی و توریستی، بازخواندن دیپلمات‌ها و محاصره دریایی و زمینی به اقتصاد ایران ضربه خواهد زد، در مقابل آن افزایش قابل ملاحظه بهای نفت و عواقب منفی اقتصادی در سراسر جهان، کشورهای بزرگ را نسبت به تحریم ایران بی‌علاقه خواهد نمود.

همچنین به نظر می‌رسد که آمریکا و اروپا رادر اعمال تحریم‌ها بر علیه ایران، تنها ژاپن و استرالیا یاری دهند. چرا که چین و روسیه در حال حاضر سرمایه‌گذاری‌های زیادی در ایران انجام داده‌اند و به احتمال قوی به رابطه خود با تهران ادامه خواهند داد. در این بین حتی برخی از کشورهای اروپایی نیز از طرح تحریم‌ها انتقاد کرده‌اند. به‌عنوان نمونه صاحبان سرمایه و محافل اقتصادی آلمان از این تحریم‌ها استقبال چندانی نکرده و آن‌ها را شدیداً به زیان منافع خود ارزیابی کرده‌اند.

بنابراین در شرایطی که آمریکا از کشورهای اتحادیه اروپا می‌خواهد که اعتبارات صادراتی خود را به ایران متوقف نمایند و بانک‌های خود را جهت پیوستن به یک مبارزه به ریاست وزارت خزانه‌داری آمریکا در جهت اعمال فشار بر مؤسسات مالی ایران تشویق کنند، صاحبان صنایع اروپایی از ابراز مخالفت و انتقادات شدید خود ابایی ندارند.

همچنین نباید از یاد برد که تحریم‌ها به‌علت آنکه حوزه‌های محدودی را در بر می‌گیرد، معمولاً به صورت ناقص انجام می‌شوند و

مدت زمان خاصی را نیز باید طی کنند؛ بنابراین در مقابل ایران اثربخش نخواهند بود، ضمن اینکه پیشرفت‌های ایران در زمینه تکنولوژی هسته‌ای نیز می‌تواند عامل مؤثری در برهم خوردن معادلات موجود محسوب گردد.

علیرغم آنکه تحریم‌های اقتصادی آمریکا در رابطه با ایران بیش از همه به ضرر شرکت‌های آمریکایی تمام شده است، بااین حال مقوله تخریب اقتصادی و مهار ایران در چارچوب سیاست‌گذاری خارجی آمریکا از جایگاه خاصی برخوردار است، چرا که با توجه به ناکارآمدی تحریم‌های یک‌جانبه بر ضد ایران، دولت آمریکا جز ایجاد موقعیت مناسب برای جلب همکاری و هماهنگی متحدان اروپایی و غیراروپایی چاره‌ای پیش روی خود ندارد؛ که البته در این امر نیز تاکنون ناموفق مانده است. زیرا با توجه به این مطلب که تحریم‌ها اقتصادی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران به طور پیوسته وجود داشته‌اند، بااین حال اثرات این تحریم‌ها در بخش‌های اقتصادی ایران کمتر نمود یافته و ایران راه‌های کاری کشورهای اروپایی و آسیایی توانسته نیازهای اقتصادی خود را برطرف سازد.

در واقع طرح و اجرای تحریم‌ها طی سال‌های گذشته نشان داده که اگر هدف آمریکا از فشارهای اقتصادی، تضعیف قدرت سیاسی و براندازی نظام جمهوری اسلامی ایران است، این امر نتایج معکوسی در برداشته است.

مقایسه میان کیفیت و ماهیت روابط اقتصادی ایران و آمریکا، پیش و پس از انقلاب می‌تواند پاسخ بسیاری از دلایل خصومت‌های ایالات متحده در قبال انقلاب اسلامی ایران را بدهد. انقلاب اسلامی

که موجب قطع وابستگی ایران به ایالات متحده شد، آمریکا را به شیوه برخورد دوگانه با انقلاب و نظام جمهوری اسلامی ایران سوق داد. این امر که از ناآگاهی سیاستمداران آمریکایی نسبت به روحیه و خصوصیات ملی ایرانیان نشأت می‌گیرد، موجب شکل‌گیری خصومت‌های بزرگی علیه ملت ایران شده است. در واقع همانگونه که آمریکایی‌ها از پیش‌بینی انقلاب اسلامی در ایران عاجز ماندند، در طول دهه‌های پس از انقلاب نیز نتوانستند بر ضعف اطلاعاتی خود در ایران فائق آیند و سیاست‌ها خود را واقع‌بینانه سازند. از این رو تحریم‌های اقتصادی که یکی از سیاست‌های ایالات متحده بر علیه ایران را تشبیل داده است، همواره بی‌اثر بوده و با شکست‌های فاحشی روبه‌رو شده است.

به‌همین دلیل می‌توان چنین اذعان داشت که بیش از آنکه انقلاب اسلامی از تحریم‌های آمریکا آسیب دیده باشد، ایالات متحده از قطع رابطه سیاسی و بازرگانی متضرر گشته است. چرا که از یک سو، سرمایه‌گذاری و سودهای حاصل از آن را در ایران از دست داده و از سوی دیگر، توان و انرژی اقتصادی بی‌شماری را به شکلی بی‌حاصل صرف مبارزه با انقلاب اسلامی و براندازی جمهوری اسلامی ایران کرده است. با توجه به این مطلب که ایالات متحده هر ساله مبالغ هنگفتی برای سرنگونی نظام جمهوری اسلامی ایران اختصاص می‌دهد، باید اذعان داشت که این امر نه تنها موجب اتلاف سرمایه‌های آمریکایی گردیده، بلکه با توجه به پایداری نظام جمهوری اسلامی ایران، هیچ سودی نیز برای واشنگتن در بر نداشته است. از سوی دیگر، عدم رابطه با آمریکا نه تنها موجب انزوای

بین‌المللی و مهار انقلاب اسلامی ایران نشده است، بلکه دستاوردهای بزرگی را نیز برای جمهوری اسلامی در پی داشته است. نخستین دستاورد، استقلال و عدم وابستگی اقتصادی به ایالات متحده است. دومین دستاورد مهمی که از عدم رابطه با ایالات متحده آمریکا نصیب ایران شد، اتکا به خود و ساخت بسیاری از اقلام مصرفی در داخل کشور بود که پیش از آن از خارج وارد می‌شد. در واقع محاصره اقتصادی و تحریم‌های متعدد، ملت ایران را مستعد و مبتکر ساخت و از تمام قدرت‌های جهانی بی‌نیاز کرد.